

(17161) Öğretmenlerin Öz-Yeterlik Anlayışı ve Algılanan Yönetim Becerilerine Dair İlişkisel Bir İnceleme

ABDURRAHMAN EKİNCİ

MARDİN ARTUKLU ÜNİ.

HALİS SAKIZ

MARDİN ARTUKLU ÜNİ.

GÜLDEST BAŞ

MARDİN ARTUKLU ÜNİ.

FAYSAL ÖZDAŞ

MARDİN ARTUKLU ÜNİ.

ÖZET

Problem Durumu

Her bir çocuğun azami düzeyde gelişim ve öğrenmesinin sağlanması için etkili okullar yaratma konusundaki güncel tartışmalar, mevcut okul sistemlerini iyileştirmek için bütüncül yaklaşımlara odaklanmıştır (Ainscow, Dyson, Goldrick, & West, 2012). Bu konudaki ana fikir bir okul sistemi içerisindeki unsurların birbiriyle ilişkili olduğunu ve planlamada bu ilişkilerin göz önünde bulundurulması gerektiğini desteklemektedir (Hopkins, Stringfield, Harris, Stoll, & Mackay, 2014). Ayrıca okul ve sınıf düzeyinde etkili uygulamaların geliştirilmesi; ülke ve bölge politikaları, kaynakların ulaşılabilirliği, okul müdürlerinin liderliği ve okullarda mevcut insan kaynaklarının bulunabilirliği gibi faktörlerden etkilenmektedir (Leyser, Zieger, & Romi, 2011). Okul gelişimi ile ilgili bu sistemik anlayış içinde ve bu alanda biriken literatürde, okul sistemlerinin temel unsurlarının nasıl geliştirilebileceği konusu incelenmektedir. Okul sistemleri içinde yer alan bu unsurlardan ikisi öğretmen öz-yeterliliği ve yönetim becerileridir. Aynı zamanda bu unsurlar daha önce birbirleriyle ilişkileri bakımından, bilimize göre, araştırılmamıştır. Bu çalışmada, bu iki unsurun çeşitli iç ve dış değişkenlere bağlı olarak birbiriyle ilişkili oldukları düşünülmektedir.

Okul yönetimi ile ilgili literatür, okul yönetiminde başarının öğrenmeyi ve öğrenci başarısını geliştirdiğini tutarlı olarak göstermektedir (Ubben, Hughes, & Norris, 2015). Öğretmenler, okulların güvenli olduğu, kendilerinin çalışma ortamı üzerinde kontrol ve etki sahibi olabildiği, günlük öğretim faaliyetlerinde rehberlik ve desteğin yaygın olduğu, hazırlandıkları ve uzmanlık sahibi olduğu alanlarda eğitim verdiği (Stockard & Lehman, 2004); okul atmosferinin olumlu, okul içi organizasyonun ise başarılı olduğu (Lee, Dedrick, & Smith, 1991) iyi yönetilen okullarda daha memnun ve yeterlilik sahibi hissederler. Öğretmen öz-yeterliliğinin, sınıfta öğrenci başarısında, öğrenme ve öğretmen davranışı gibi bir takım durumlar için etkili olduğu düşünülmektedir (Tschannen-Moran & Hoy, 2001). Okul sisteminde öğretmen öz-yeterliliği ile ilişkili olduğuna inandığımız unsurlardan biri de okul yönetimidir. Bu ilişki, Tschannen-Moran ve Hoy (2007) dışındaki araştırmacılar tarafından ihmal edilmiştir. Bu çalışma, "öğretmenlerin, okul yöneticilerinin yöneticilik becerileri hakkında ne düşündükleri, kendilerinin öz-yeterlik düzeylerini nasıl algıladıklarıyla ilişkilidir" düşüncesinden hareketle tasarlanmıştır. Bu çalışmada üç araştırma sorusuna cevap aranmaya çalışılmaktadır:

Öğretmenlerin öz-yeterlik anlayışı ve okul yöneticilerinin yönetim becerilerine dair algıları; cinsiyet, çalışma yılı, konu alanı, eğitim düzeyi ve okul türleri bağlamında nasıl değişmektedir?

Öğretmenlerin öz-yeterlik anlayışı ve okul yöneticilerinin yönetim becerilerine dair algıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Algılanan yönetim becerileri ve boyutları öğretmenlerin öz-yeterlik anlayışını ne ölçüde yordamaktadır?

Araştırma Yöntemi

Araştırmanın örneklemini, yedi ilde bulunan devlet okullarında çalışan 351 öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 25.3'tür. 2015-2016 eğitim-öğretim yılının ilk yarısında toplamda 19 okuldan veri toplanmıştır. Her okulda farklı alandan öğretmenler ve okul psikolojik danışmanlarına kapalı zarflarda anket formları ve doldurulacak olan anketlerin konulması için de boş birer zarf verilmiştir. Katılımcılardan kimliklerine dair kişisel bilgi talep edilmemiştir; katılımın gönüllü olduğu ve anket formlarının doldurulması için iki haftalık süreleri olduğu bildirilmiştir. Toplamda sunulan 593 anketten 351 (% 59.2) tanesi doldurulmuş olarak geri gönderilmiştir.

Bu çalışmanın verileri iki veri toplama aracı kullanılarak elde edilmiştir. Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği, öğretmenlerin öz-yeterlik düzeylerine dair verilerin toplanması için kullanılmıştır. Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği, Tschannen-Moran ve Hoy (2001) tarafından geliştirilmiş ve Çapa, Çakiroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek, Likert tipi 9 bölmelidir, 24 madde ve 3 alt ölçekten oluşmaktadır. Yöneticilik Becerileri Ölçeği, öğretmenlerin okul yöneticilerinin yöneticilik becerileri ile ilgili algılarına dair verilerin elde edilmesi için kullanılmıştır. Quast ve Hazucha (1992) tarafından geliştirilen; Sekerci ve Aypay (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, Likert tipi 5 bölmelidir, 5 boyuttan ve 34 maddeden oluşmaktadır.

Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği ve Yöneticilik Becerileri Ölçeği düzeylerinin farklı değişkenlere göre karşılaştırılabilmesi için bağımsız grup t testi ve ANOVA kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin düzeyi ve yönünü tespit etmek için Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi uygulanmıştır.

Okul yönetimi ile ilgili literatür, okul yönetiminde başarının öğrenmeyi ve öğrenci başarısını geliştirdiğini tutarlı olarak göstermektedir (Ubben, Hughes, & Norris, 2015). Öğretmenler, okulların güvenli olduğu, kendilerinin çalışma ortamı üzerinde kontrol ve etki sahibi olabildiği, günlük öğretim faaliyetlerinde rehberlik ve desteğin yaygın olduğu, hazırlandıkları ve uzmanlık sahibi olduğu alanlarda eğitim verdiği (Stockard & Lehman, 2004); okul atmosferinin olumlu, okul içi organizasyonun ise başarılı olduğu (Lee, Dedrick, & Smith, 1991) iyi yönetilen okullarda daha memnun ve yeterlilik sahibi hissederler. Öğretmen öz-yeterliliğinin, sınıfta öğrenci başarısında, öğrenme ve öğretmen davranışı gibi bir takım durumlar için etkili olduğu düşünülmektedir (Tschannen-Moran & Hoy, 2001). Okul sisteminde öğretmen öz-yeterliliği ile ilişkili olduğuna inandığımız unsurlardan biri de okul yönetimidir. Bu ilişki, Tschannen-Moran ve Hoy (2007) dışındaki araştırmacılar tarafından ihmal edilmiştir. Bu çalışma, "öğretmenlerin, okul yöneticilerinin yöneticilik becerileri hakkında ne düşündükleri, kendilerinin öz-yeterlik düzeylerini nasıl algıladıklarıyla ilişkilidir" düşüncesinden hareketle tasarlanmıştır. Bu çalışmada üç araştırma sorusuna cevap aranmaya çalışılmaktadır:

Öğretmenlerin öz-yeterlik anlayışı ve okul yöneticilerinin yönetim becerilerine dair algıları; cinsiyet, çalışma yılı, konu alanı, eğitim düzeyi ve okul türleri bağlamında nasıl değişmektedir?

Öğretmenlerin öz-yeterlik anlayışı ve okul yöneticilerinin yönetim becerilerine dair algıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Algılanan yönetim becerileri ve boyutları öğretmenlerin öz-yeterlik anlayışını ne ölçüde yordamaktadır?

Araştırmanın örneklemini, yedi ilde bulunan devlet okullarında çalışan 351 öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 25.3'tür. 2015-2016 eğitim-öğretim yılının ilk yarısında toplamda 19 okuldan veri toplanmıştır. Her okulda farklı alandan öğretmenler ve okul psikolojik danışmanlarına kapalı zarflarda anket formları ve doldurulacak olan anketlerin konulması için de boş birer zarf verilmiştir. Katılımcılardan kimliklerine dair kişisel bilgi talep edilmemiştir; katılımın gönüllü olduğu ve anket formlarının doldurulması için iki haftalık süreleri olduğu bildirilmiştir. Toplamda sunulan 593 anketten 351 (% 59.2) tanesi doldurulmuş olarak geri gönderilmiştir.

Bu çalışmanın verileri iki veri toplama aracı kullanılarak elde edilmiştir. Tschannen-Moran ve Hoy (2001) tarafından geliştirilmiş ve Çapa, Çakiroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği, öğretmenlerin öz-yeterlik düzeylerine dair verilerin toplanması için kullanılmıştır. Quast ve Hazucha (1992) tarafından geliştirilen; Sekerci ve Aypay (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan Yöneticilik Becerileri Ölçeği, öğretmenlerin okul yöneticilerinin yöneticilik becerileri ile ilgili algılarına dair verilerin elde edilmesi için kullanılmıştır.

Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği ve Yöneticilik Becerileri Ölçeği düzeylerinin farklı değişkenlere göre karşılaştırılabilmesi için bağımsız grup t testi ve ANOVA kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin düzeyi ve yönünü tespit etmek için Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi uygulanmıştır.

Bu çalışma, öğretmen öz-yeterliliği ve yöneticilik becerileri olmak üzere iki önemli yapı arasındaki ilişkiyi- yapıların öğretmen özelliklerine göre nasıl değişiklik gösterdiğini- incelemek açısından literatüre katkı sağlamaktadır. Bulgular, öğretmen öz-yeterliliği ve okul müdürlerinin yönetim becerileriyle ilişkili algılar arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, regresyon analizi sonuçları, algılanan yönetim becerilerinin öğretmenlerin öz-yeterlik anlayışlarını anlamlı olarak yordadığını ortaya çıkarmıştır. Son olarak, öğretmenlerin öz-yeterlik anlayışları ve algılanan yönetim becerileri, deneyim süresi ve konu alanı gibi öğretmenlerin farklı özelliklerine göre belirgin bir şekilde değişiklik göstermiştir. Bu araştırmanın bulguları, eğitimdeki insan kaynaklarının kalitesini, verimliliğini ve yönetimini iyileştirmek için bütüncül yaklaşımlar geliştirme ihtiyacını vurgulamaktadır.

Beklenen/Geçici Sonuçlar

Bu çalışma, öğretmen öz-yeterliliği ve yöneticilik becerileri olmak üzere iki önemli yapı arasındaki ilişkiyi- yapıların öğretmen özelliklerine göre nasıl değişiklik gösterdiğini- incelemek açısından literatüre katkı sağlamaktadır. Bulgular, öğretmen öz-yeterliliği ve okul müdürlerinin yönetim becerileriyle ilişkili algılar arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, regresyon analizi sonuçları, algılanan yönetim becerilerinin öğretmenlerin öz-yeterlik anlayışlarını anlamlı olarak yordadığını ortaya çıkarmıştır. Son olarak, öğretmenlerin öz-yeterlik anlayışları ve algılanan yönetim becerileri, deneyim süresi ve konu alanı gibi öğretmenlerin farklı özelliklerine göre belirgin bir şekilde değişiklik göstermiştir. Bu araştırmanın bulguları, eğitimdeki insan kaynaklarının kalitesini, verimliliğini ve yönetimini iyileştirmek için bütüncül yaklaşımlar geliştirme ihtiyacını vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler : Öz-yeterlik, Yönetim becerileri, Eğitimsel yeterlik, Korelasyon, Regresyon

Kaynakça

Ainscow, M., Dyson, A., Goldrick, S., & West, M. (2012). Making schools effective for all: rethinking the task. *School Leadership & Management*, 32, 197-213.

- Capa, Y., Cakiroglu, J., & Sarikaya, H. (2005). The development and validation of a Turkish version of Teachers' Sense of Efficacy Scale. *Education and Science*, 30, 74–81.
- Hopkins, D., Stringfield, S., Harris, A., Stoll, L., & Mackay, T. (2014). School and system improvement: A narrative state-of-the-art review. *School Effectiveness and School Improvement*, 25, 257-281.
- Lee, V. E., Dedrick, R. F., & Smith, J. B. (1991). The effect of the social organization of schools on teachers' efficacy and satisfaction. *Sociology of Education*, 64, 190-208.
- Leyser, Y., Zeiger, T., & Romi, S. (2011). Changes in self-efficacy of prospective special and general education teachers: Implication for inclusive education. *International Journal of Disability, Development and Education*, 58, 241-255.
- Quast, L. N., & Hazucha, J. F. (1992). The relationship between leaders' management skills and their groups' effectiveness. In K.E. Clark, M.B. Clark, & D.P. Campbell (Eds.), *Impact of leadership*. (pp. 199-213). Greensboro, NC: Center for Creative Leadership.
- Sekerci, M., & Aypay, A. (2008). The relationship between management skills and group effectiveness of primary school principals. *Educational Administration: Theory and Practice*, 15, 133–160.
- Stockard, J., & Lehman, M. B. (2004). Influences on the satisfaction and retention of 1st-year teachers: The importance of effective school management. *Educational Administration Quarterly*, 40, 742-771.
- Tschannen-Moran, M., & Hoy, A. H. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783–805.
- Tschannen-Moran, M., & Hoy, A. W. (2007). The differential antecedents of self-efficacy beliefs of novice and experienced teachers. *Teaching and Teacher Education*, 23, 944-956.
- Ubben, G. C., Hughes, L. W., & Norris, C. J. (2015). *The principal: Creative leadership for excellence in schools*. Boston: Pearson.